

Лідія Ващенко

ORCID ID 0000-0002-0637-2142

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу моніторингу
та оцінювання якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України,
вул. Січових Стрільців, 52-Д, 04053 Київ,
vaschenko_ls@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто питання, пов'язані з необхідністю модернізації чинної системи оцінювання навчальних досягнень учнів базової та старшої профільної школи, що зумовлено переходом на навчання за новими державними освітніми стандартами. Подано результати дослідження поглядів вчителів та учнів на чинну систему оцінювання, на її роль в індивідуальному підході до особистості учня в процесі навчання. Здобуті результати свідчать про розуміння учасниками навчального процесу недоліків чинної системи оцінювання та необхідність розроблення такого підходу до оцінювання навчальних досягнень, який дозволить би ліквідувати існуючі протиріччя. Виокремлені в статті проблеми чинної системи оцінювання можна вирішити шляхом імплементації сучасної світової практики запровадження так званого формульованого оцінювання у вітчизняне освітнє середовище, яке забезпечить відстеження індивідуального поступу школярів у процесі навчання для своєчасної корекції, активного залучення учнів до процесу оцінювання власної діяльності. Звертає увагу розуміння учнями того, що об'єктивність оцінювання, самооцінювання навчальної діяльності, діалогічність зворотного зв'язку мають стати інструментами сучасної освіти. Результати опитування школярів свідчать про різницю в поглядах на оцінювання в залежності від їх вікових особливостей.

На підставі порівняння результатів опитування учасників навчального процесу показано схожість їх поглядів на проблеми діючої системи оцінювання. Ця стаття є продовженням наукових пошуків шляхів удосконалення системи контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: зворотній зв'язок; результати навчальної діяльності; самооцінювання; система оцінювання; формульоване оцінювання.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.7>

Вступ. Оцінювання навчальних досягнень школярів є важливим складником навчального процесу в закладах загальної середньої освіти. Воно пов'язує між собою всі дидактичні компоненти освіти учнів, має вплив на мотивацію їх до навчання. Існуюча система оцінювання була сформована в рамках знанієвої парадигми освіти і тому відображає лише результати засвоєння знань, а не процес пошукової активності школярів. Підготовка до переходу базової та профільної старшої школи на нові державні освітні стандарти, орієнтація на формування компетентностей актуалізували такі характеристики оцінювання як мета, системність, об'єктивність, самооцінювання, зворотній зв'язок, особистісні досягнення тощо. Отже, на сьогодні актуальною педагогічною

проблемою є приведення системи оцінювання та контролю у відповідність до поставлених цілей, зумовлює пошук адекватних технологій оцінювання, внесення змін до системи (Гривко, 2021). Однією з таких технологій є формульоване оцінювання. Відповідно до статті 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формульоване, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання. Тобто поточне, формульоване та підсумкове оцінювання натепер складають систему оцінювання навчальних досягнень учнів закладів загальної середньої освіти. Використання формульованого оцінювання потребує перебудови навчального процесу педагогів та учнів. Для вчителя формульоване

оцінювання – це чітко сформульований освітній результат, якого потрібно досягти, оцінити в кожному конкретному випадку та організувати відповідно до цього свою роботу. Для учня – це можливість вчитися на помилках; зрозуміти, що є важливим, а що другорядним (Морзе, 2013, с. 46).

Результати аналізу наукових публікацій свідчать, що питання контролю та оцінювання навчальних досягнень є актуальним. Так, проблеми модернізації системи оцінювання і зокрема застосування формульованого оцінювання в шкільній освіті проаналізовано в численних зарубіжних дослідженнях, з-поміж яких доцільно виокремити праці, спрямовані на аналіз практики застосування цього виду оцінювання на різному рівні ефективності: R. Bennett (2011), H. Andrade (2019), P. Black, D. Wiliam (1998; 2010), R. Lane et al. (2019), Cizek et al. (2019), H. Komorowska (2019); Kruit et al. (2020), Sánchez-Macias et al. (2021). Ще в 1998 році P. Black, D. Wiliam (1998) проаналізували 21 дослідження і близько 580 статей та розділів книг про вплив формульованого оцінювання на досягнення учнів. Вони з'ясували, що «інновації, спрямовані на впровадження практики формульованого оцінювання, ведуть до істотних результатів навчання». У 2019 р. R. Lane et al. зробили огляд і аналіз наукових досліджень щодо ефективності формульованого оцінювання за 50 років, від 1960-х до середини 2000-х рр. Дослідники акцентували увагу на те, що формульоване оцінювання є найважливішим компонентом ефективного навчання в класі, яке сприяє поліпшенню якості освіти. Воно забезпечує вчителів, керівників шкіл та учнів точною інформацією про: (1) поточний рівень успішності учня, (2) прогалини в їх результатах навчання, (3) зростання їхнього навчання з плином часу, (4) конкретні труднощі, з якими стикаються учні, (5) можливі причини цих труднощів.

Формульоване оцінювання може бути використане не тільки в якості діагностичного інструменту для моніторингу поточного стану знань, умінь учнів, а й для вчительської підтримки учнів та визначення перспектив їх подальшого розвитку (Kruit et al., 2020). Sánchez-Macias et al. (2021) доводять, що формульоване оцінювання заохочує учнів до критичної самооцінки і взаємооцінки однокласників, активує їхню навчальну діяльність, підвищує креативні здібності, розвиває гнучкість у прийнятті рішень, оновлює робочу пам'ять. Формульоване оцінювання включає конкретний, своєчасний, пов'язаний із навчальними цілями зворотній зв'язок і для вчителя і для учнів, що забезпечує рекомендації щодо вдосконалення; співробітництво між учителем та учнем сприяє цілісності і розвитку навчального процесу (Cizek et al., 2019).

Проте в наукових дослідженнях наявні й певні застереження і обмеження щодо формульованого оцінювання, які обов'язково слід враховувати в освітній практиці. Так, R. Bennett (2011) підкреслює, що формульоване оцінювання, якщо воно погано організоване, може надати недостовірну інформацію про навчальні досягнення та призвести до непередбачених педагогічних реакцій. H. Komorowska (2019) наголошує: по-перше, постійне спостереження за учнями часто призводить до втрати конфіденційності та подальшої поведінки уникнення і спротиву з боку тих, хто навчається; по-друге, частота оціночної діяльності може спричинити в учнів втрату інтересу до довгострокових цілей і розвиток тільки інструментальної мотивації.

Питання модернізації системи оцінювання навчальних досягнень школярів, поєднання можливостей традиційного поточного та формульованого оцінювання є предметом дослідження багатьох українських науковців. Наприклад, дослідження європейського досвіду оцінювання навчальних досягнень, проведені О. Локшиною (2009); технологія формульованого оцінювання з інформатики досліджена Н. Морзе, О. Барною, В. Вембер (2013); теоретико-методичні засади побудови моніторингових систем оцінювання якості освіти описані О. Ляшенком, Т. Лукіною, Ю. Жуком (2018); питання поєднання можливостей традиційного поточного та формульованого оцінювання, які є не взаємозамінюваними, а взаємодоповнюваними видами оцінювання, обґрунтовані А. Гривко та Л. Ващенко (2021); організаційно-методичний аспект моделі підсумкового оцінювання випускників гімназії вивчений Т. Лукіною (2020), запровадження формульованого оцінювання вчителями початкової школи досліджено О. Онопрієнко (2013) та інші. Відстоюючи думку про глибинність процесу оцінювання, вітчизняні дослідники вважають, що цей процес покликаний виявляти індивідуальні особливості навчальної роботи учнів, зокрема труднощі, на які вони наштовхуються, та причини цих труднощів. Тільки знаючи всю ситуацію, педагог може правильно зрозуміти і знайти ефективні способи стимулювати роботу учня та допомогти подолати проблеми, з якими він зіштовхнувся (Кендюхова, 2016).

З огляду на це **метою дослідження є аналіз системи оцінювання як однієї з основних складових навчальної діяльності та розвитку особистості, дослідження ставлення учасників навчального процесу до окремих характеристик оцінювання.**

Методика дослідження. Для досягнення мети було проведено документальне дослідження із застосуванням *методів* порівняльного аналізу

тлумачень змісту розглядуваних понять у аналізованих джерелах наукової педагогічної літератури, інтерпретації та узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків. Для вивчення поглядів учнів на види оцінювання та досвіду їх застосування у шкільній практиці було використано метод опитування, в якому взяли участь 119 школярів профільного ліцею № 17 м. Хмельницького. Серед них – учні 7 класу (48), учні 9 класу (44) та учні 11 класу (27). Для вивчення поглядів учителів на аналізовані види оцінювання та досвід їх застосування в шкільній практиці було використано метод опитування, в якому взяли участь 90 педагогів базової та старшої школи Хмельниччини. Серед них – вчителі математики та інформатики (37), біології та екології (27), природознавства (26). Запропонований учням та педагогам опитувальник складався із запитань з множинним вибором відповідей. Опитування проводилось у онлайн-форматі із застосуванням інструментарію Google Forms.

Результати дослідження. У наступному навчальному році учні базової школи переходять на навчання за новими державними освітніми стандартами, що підсилює актуальність питання модернізації системи контролю та оцінювання учнівських початкових досягнень. У цьому контексті важливою є думка учасників навчального процесу щодо системи оцінювання та шляхів її поліпшення. З метою дослідження поглядів на чинну систему оцінювання ми звернулися до вчителів базової та старшої школи із проханням оцінити ступінь задоволення чинною натепер системою оцінювання навчальних досягнень, назвавши, суттєві, на їх думку, недоліки поточного оцінювання. Найбільш значущим недоліком оцінювання, опитувані визнали те, що воно не дає уявлення про динаміку мисленневих процесів учнів, а лише фіксує вимірювані результати навчання (Табл. 1). Окрім того, недоліками вчителі назвали також те, що в чинній системі оцінювання досягнення учня порівнюються не з його попередніми здобутками, а з результатами однолітків.

Таблиця 1

Розподіл відповідей вчителів на запитання про найбільш, на їхню думку, істотні недоліки поточного оцінювання навчальних досягнень учнів (у %)

Недоліки поточного оцінювання	Вчителі біології	Вчителі математ.	Вчителі природозн.	Усього
Оцінка є механізмом ранжування учасників навчального процесу	4	6	0	3
Значна суб'єктивність оцінювання	26	6	11	13
Оцінка не дає уявлення про динаміку мисленневих процесів учнів, а лише фіксує засвоєний (або не засвоєний) матеріал	26	35	31	32
Зміст та якість більшості вимірювальних інструментів не відповідає сучасним вимогам	4	8	8	7
Критерії оцінювання не завжди зрозумілі учням та їх батькам	18	10	15	14
Спрямованість на констатацію фактів	0	6	4	3
Досягнення учня порівнюються не з його попередніми здобутками, а з результатами однолітків або еталоном	18	21	31	24
Зорієнтоване на всіх учнів у класі	4	8	0	4

Джерело: складено автором особисто

Водночас, на думку педагогів, окремі властивості формувального оцінювання після його запровадження можуть значно покращити результативність навчального процесу (Табл. 2). Мова йде про оцінювання готовності учнів до навчальної діяльності, забезпечення діагностичного зворотного зв'язку між

учнем і вчителем, відслідковування прогресу в навчанні; визначення індивідуальних досягнень кожного учня, що не передбачає порівняння результатів різних учнів і надає можливість вчителю визначити освітній результат кожного учня, зробивши його суб'єктом освітньої і оціночної діяльності.

Таблиця 2

Розподіл відповідей вчителів на запитання про ознаки формувального оцінювання які, на їх думку, зможуть поліпшити навчальні досягнення школярів (%)

Ознаки формувального оцінювання	Вчителі біології	Вчителі математ.	Вчителі природ.	Всього
Спрямоване на визначення індивідуальних досягнень кожного учня і не передбачає порівняння результатів різних учнів і адміністративних висновків за результатами навчання	18	30	27	26
Надає можливість вчителю визначити освітній результат кожного учня, зробити учня суб'єктом освітньої і оціночної діяльності.	26	16	12	18
Оцінює готовність учнів до навчальної діяльності, забезпечує діагностичний зворотній зв'язок між учнем і вчителем, відслідковує прогрес у навчанні	34	30	42	34
Виявляє проблеми засвоєння учнями навчального матеріалу, з максимальною ефективністю компенсує недоліки	11	21	19	18
Допомагає учню вчитися на помилках	11	3	0	4

Джерело: складено автором особисто

Важливе значення в системі оцінювання навчальних досягнень має його об'єктивність. У шкільній практиці вчитель, оцінюючи знання та уміння учня, не може виключати вплив на оцінку інших якостей цього ж учня, тому в оцінюванні може з'явитися суб'єктивний елемент. «На практиці до оцінки роботи учня ми приєднуємо цілий ряд суджень щодо

його уваги, наполегливості, лінощів...» (Шацкий, 1980, с. 230) Тому під час оцінювання важливо формувати в учня розуміння того, що оцінюється його робота, а не його особистість. Щоб дослідити ступінь об'єктивності чинної системи оцінювання навчальних досягнень, ми провели опитування учнів базової та старшої школи (Табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей учнів на запитання про справедливе й об'єктивне оцінювання вчителями їх навчальних досягнень (у %)

№	Твердження	7 клас	9 клас	11 клас	Всього
1	Оцінюють справедливо, об'єктивно	25	9	22	19
2	У більшості випадків оцінюють справедливо, об'єктивно	58	75	30	58
3	У більшості випадків оцінюють несправедливо	17	11	41	20
4	Оцінюють несправедливо	0	5	7	3

Джерело: складено автором особисто

Аналіз відповідей ліцеїстів дає підстави зробити висновок про те, що, як правило, педагоги оцінюють їх справедливо і об'єктивно. Так думає більшість учнів базової школи. Однак 20% учнів вказують на необ'єктивність оцінювання навчальних досягнень. Так вважають переважно учні старшої школи. Процедура оцінювання має цілий ряд функцій. Але, як свідчить практика, найчастіше реалізуються його контролюючі функції, що може спричинювати тривожність як для учнів, так і для самих вчителів. Серед недоліків чинної системи оцінювання вчителі, поділяючи думку старшокласників, також називають суб'єктивність процесу оцінювання (Табл. 1).

3 проблемою об'єктивності оцінювання

тісно пов'язане питання аргументації вчителем виставленої оцінки. Ми поцікавилися в школярів, як учителі аргументують виставлення оцінок (Табл. 4). Лише п'ята частина ліцеїстів вважають, що вчителі до початку оцінювання пояснюють, за що можна отримати ту чи іншу оцінку, а після оцінювання завжди її обґрунтовують. Можна спостерігати вікові відмінності у відповідях. Так, цю думку поділяють 21% семикласників і лише 11% випускників. Половина ліцеїстів вважають, що вчителі в переважній більшості пояснюють вимоги до оцінювання, аргументують оцінку лише на їх прохання. Третина переконані, що вчителі не завжди аргументують оцінку навіть на їх прохання і ніколи не пояснюють вимоги до

оцінювання або відмовляються обґрунтувати виставлену оцінку навіть на їх прохання. Найбільше таких ліцеїстів серед одинадятикласників. Те, що в навчальному процесі не застосовуються критерії оцінювання навчальних досягнень, самі педагоги називають важливим недоліком чинної системи оцінювання.

Аналіз відповідей ліцеїстів дає підстави зроби-

ти висновок про те, що вони змінюються відповідно до їх віку. Так, для учнів базової школи оцінювання виступає регулятором соціальних стосунків у класному колективі, формує статус учня в ньому. У випускників у ставленні до оцінювання домінує соціальний зміст – оцінювання як показник їх можливостей, найбільш значимі мотиви навчання, пов'язані з майбутнім учнів.

Таблиця 4

Розподіл відповідей учнів на запитання про доступне та аргументоване пояснення вчителями виставлення оцінок (у %)

№	Твердження	7 клас	9 клас	11 клас	Всього
1	Вчителі до початку оцінювання завжди пояснюють, за що я можу отримати ту чи іншу оцінку, а після оцінювання завжди її обґрунтовують	21	18	11	18
2	Вчителі в переважній більшості пояснюють вимоги до оцінювання, аргументують оцінку лише на моє прохання	56	52	37	50
3	Вчителі дуже рідко попередньо пояснюють вимоги до оцінювання, не завжди аргументують оцінку навіть на моє прохання	23	37	25	27
4	Вчителі ніколи не пояснюють вимоги до оцінювання, відмовляються обґрунтувати виставлену оцінку навіть на моє прохання.	0	5	15	5

Джерело: складено автором особисто

Важливими, на нашу думку, виявилися відповіді ліцеїстів різних вікових груп щодо мети оцінювання вчителями їхніх навчальних досягнень (Табл. 5). Більшість учнів називають основною метою оціню-

вання визначення рівня їх знань, умінь та навичок. Водночас частина випускників не погоджуються з цією думкою. Третина їх переконані, що оцінка використовується вчителями як інструмент покарання.

Таблиця 5

Розподіл відповідей учнів на запитання про мету оцінювання вчителями їхніх навчальних досягнень (у %)

№	Твердження	7 клас	9 клас	11 клас	Всього
1	Відстеження Вашого індивідуального прогресу	19	11	0	12
2	Визначення рівня Ваших знань, умінь і навичок	62	50	40	53
3	Для відтворення матеріалу підручника	4	11	15	9
4	Мені невідомо з якою метою	15	25	15	18
5	Оцінка використовується як інструмент покарання	0	3	30	8

Джерело: складено автором особисто

Фактором розвитку особистості школярів є здатність до самооцінювання. Зі словом «самооцінка» асоціює «особистісне утворення, яке дає людині оцінити свій фізичний, духовний стан, свої можливості, спрямованість, активність, суспільну значущість, свої відносини із зовнішнім світом та іншими людьми» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 799). Важлива умова формування самооцінки – постійний аналіз своєї навчальної діяльності учнем і

вчителем. Ми запитали в ліцеїстів, чи здійснюють вони процес самооцінювання своєї навчальної діяльності. Результати представлені в Табл. 6. Більшість (в основному випускники старшої школи) переконані, що вони здебільшого самооцінюють свої знання, уміння та навички. Однак понад третини школярів (в основному випускники базової школи) вважає, що самооцінювання своїх досягнень вони роблять дуже рідко або взагалі ніколи.

Таблиця 6

Розподіл відповідей учнів на запитання про здійснення ними самооцінювання своєї роботи під час занять (у %)

№	Твердження	7 клас	9 клас	11 клас	Всього
1	Так, постійно	19	16	19	18
2	Здебільшого	46	34	62	45
3	Дуже рідко	33	39	19	32
4	Ніколи	2	11	0	5

Джерело: складено автором особисто

Важливою умовою забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень є організація в початковому процесі зворотного зв'язку. J. Hattie (2007) визначає зворотній зв'язок як важливий фактор якості освіти, ефективність застосування якого пов'язана з комунікацією учнів та вчителів. У його моделі «ідеального зворотного зв'язку» вчитель повинен мотивувати учня до пошуку відповіді на три основні запитання: до якої мети я йду, як у мене справи, куди мені потрібно рухатися далі? У такому випадку завдання вчителя полягає у формулюванні зауважень та пропозицій через діалог, що мотивує учнів вносити корективи у власну навчальну поведінку.

Ми поцікавилися у ліцеїстів про форму отримання зворотного зв'язку від вчителів щодо свого навчання (Табл. 7). Результати опитування свідчать про те, що більшість учнів отримують зво-

ротній зв'язок у вигляді коментарів на проблеми у знаннях, аналізі допущених помилок під час виставлення оцінок. Тобто ліцеїсти зворотній зв'язок сприймають переважно як критичні зауваження. Частина одинадцятикласників вважає, що в їхньому навчальному процесі зворотній зв'язок взагалі відсутній. Результати опитування учнів свідчать про те, що в них є потреба мати від педагогів зворотній зв'язок, але не лише інформацію про проблеми у знаннях та аналізі допущених помилок, а й діалог про точки росту, які заохочують до навчання. Цю думку підтримують і педагоги, надаючи значення процесу оцінювання, яке забезпечує діагностичний зворотній зв'язок між учнем і вчителем, відслідковує прогрес у навчанні та робить учня суб'єктом освітньої і оціночної діяльності (Табл. 2).

Таблиця 7

Розподіл відповідей учнів на запитання про форму отримання зворотного зв'язку від вчителів щодо свого навчання (у %)

№	Твердження	7 клас	9 клас	11 клас	Всього
1	Вчителі шляхом діалогу аргументують результати навчальної діяльності	25	27	3	21
2	Вчителі вказують на проблеми у моїх знаннях, здійснюють аналіз допущених мною помилок	35	50	67	48
3	Шляхом обговорення визначають шляхи покращення результатів навчання	23	13	15	18
4	Заохочують до подальшого навчання	10	5	0	6
5	Зворотній зв'язок відсутній	6	5	15	7

Джерело: складено автором особисто

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз педагогічної літератури та результати експериментального дослідження свідчать про актуальність питання модернізації системи контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів. Погляди вчених поєднує думка про те, що одним із шляхів поліпшення системи оцінювання є запровадження поряд з традиційними формами оцінювання формуального, яке передбачає

взаємодію вчителя та учнів в навчальному процесі, активну участь учня в процесі навчання, мотивування школярів, усвідомлення ними відповідальності за власне навчання.

Результати опитування педагогів дають підстави зробити висновок про розуміння ними проблем оцінювання та шляхів їх подолання через визначення освітнього результату кожного учня, забезпечення діагностичного зворотного зв'язку

між учнем і вчителем, роблячи учня суб'єктом освітньої і оціночної діяльності.

Опитування учнів свідчить про бачення ними існуючих натепер недоліків оцінювання. Мова йде про випадки суб'єктивності оцінювання, яка вочевидь пов'язана з самою процедурою оцінювання; відсутністю аргументації, мети оцінювання. Учням, як і вчителям, зрозуміла проблема, пов'язана із зворотнім зв'язком. Можна припустити наявність усвідомлення учнями того, що його реалізація сприятиме поліпшенню якості шкільної освіти. Але учні сприймають зворотній зв'язок як ресурс, яким досить часто користуються вчителі, а не вони самі.

Кожен віковий період школярів має свої особливості поглядів на систему оцінювання навчальних досягнень. Так, учні старшої школи більш категоричні в судженнях щодо суб'єктивності системи оцінювання, поясненні та аргументації

вимог до оцінювання, відсутності зворотного зв'язку. Однак більшість з них переконані, що систематично здійснюють самоаналіз своєї навчальної діяльності та спільно з вчителем роблять аналіз допущених помилок.

Дослідження серед вчителів та учнів щодо поглядів на оцінювання навчальних досягнень ми проводили в одній області, тому можемо говорити лише про окремі тенденції. Однак, виходячи із завдань державного освітнього стандарту, очевидно є необхідність модернізувати систему оцінювання. Одним із шляхів модернізації є запровадження дидактичних умов, форм, засобів і методів формувального оцінювання.

Вважаємо за необхідне подальші дослідження спрямувати на дослідження умов розвитку внутрішньо ефективної шкільної системи оцінювання навчальних досягнень учнів базової та старшої профільної школи.

Література

- Гривко А. В., Ващенко Л. С. Поточне та формувальне оцінювання в базовій та старшій профільній школі. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 2. С. 35–43.
- Закон України «Про повну загальну середню освіту». 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.06.2021).
- Енциклопедія освіти / головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Кендюхова А. Роль оцінювання навчальних досягнень учнів у структурі діяльності особистості. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 2 (86). С. 136–139.
- Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського союзу. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 107–113.
- Лукіна Т. О. Зміна моделі державної підсумкової атестації випускників гімназій: організаційно – методичний аспект. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 2. С. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-42-50>
- Ляшенко О. І., Лукіна Т. О., Жук Ю. О., Гривко А. В., Науменко С. О. Теоретико-методичні засади побудови моніторингових систем оцінювання якості освіти. Монографія. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2018. 160 с.
- Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45–57.
- Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання досягнень: сутність і методика застосування. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 4. С. 36–42.
- Шацкий С. Т. Учет – основа метода. *Избранные педагогические сочинения: В двух томах*. Т. 2. Москва: Педагогика, 1980. С. 224–235.
- Andrade H., Bennett R., Cizek G. Handbook of Formative Assessment in the Disciplines. New York: Routledge, 2019. 294 p.
- Bennett R. Formative assessment: a critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*. 2011. Vol. 18. № 1. P. 5–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/0969594X.2010.513678>
- Black P., Wiliam D. Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: principles, policy & practice*. 1998. Vol. 5. № 1. P. 7–74. DOI: <https://doi.org/10.1080/0969595980050102>
- Black P., Wiliam D. Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappan*. 2010. Vol. 92. № 1. P. 81–90. DOI: <https://doi.org/10.1177/003172171009200119>
- Cizek G. J., Andrade H. L. & Bennett R. E. Formative assessment: history, definition, and progress. Andrade, H. L., Bennett, R. E. & Cizek, G. J. (Eds.), *Handbook of Formative Assessment in the Disciplines*. New York: Routledge, 2019. P. 3–19.
- Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback. *Review of Educational Research*. 2007. Vol. 77. № 1. P. 81–112. DOI: <https://doi.org/10.3102/003465430298487>
- Komorowska H. Formative evaluation – its past, present and future. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*. 2019. Volume 136. Issue 2. P. 155–167. DOI: <https://doi.org/10.4467/20834624SL.19.013.10608>
- Kruit P., Oostdam R., van den Berg E., Schuitema J. Performance Assessment as a Diagnostic Tool for Science

- Teachers. *Research in Science Education*. 2020. № 50. P. 1093–1117. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11165-018-9724-9>
- Lane R., Parrila R., Bower M., Skrebneva I. *Formative Assessment Evidence and Practice: Literature Review*. Melbourne: AITSL, 2019. 174 p.
- Sánchez-Macías I., Rodríguez-Medina J. & Aparicio-Herguedas J. L. Evaluar la creatividad y las funciones ejecutivas: propuesta para la escuela del futuro. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*. 2021. № 24 (2). P. 35–50. DOI: <https://doi.org/10.6018/reifop.456041>

References

- Hryvko, A. V., Vashchenko, L. S. (2021). Potochne ta formuvalne otsynuyannya v bazoviy ta starshiy profilniy shkoli [Current and formative assessment in basic and senior profile school]. *Ukrayinskyy pedahohichnyy zhurnal*, 2, 35–43.
- Zakon Ukrayiny «Pro povnu zahalnu serednyu osvitu» [The Law of Ukraine On complete general secondary education]* (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- Kremen, V. H. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Yurinkom Inter.
- Kendyukhova, A. (2016). Rol otsynuyannya navchalnykh dosyahnen uchniv u strukturi diyalnosti osobystosti [The role of assessing student achievement in the structure of personality]. *Nova pedahohichna dumka*, 86, 136–139.
- Lokshyna, O. (2009). Innovatsiyi v otsynuyanni navchalnykh dosyahnen uchniv u shkilniy osviti krayin Yevropeyskoho soyuzu [Innovations in the assessment of students' academic achievements in school education in the European Union]. *Porivnyalno-pedahohichni studiyi*, 2, 107–113.
- Lukina, T. O. (2020). Zmina modeli derzhavnoyi pidsumkovoyi atestatsiyi vypusnykiv himnazi: orhanizatsiyno – metodychnyy aspekt [Change of the model of state final attestation of gymnasium graduates: organizational and methodological aspects]. *Ukrayinskyy pedahohichnyy zhurnal*, 2, 42–50. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-42-50>
- Lyashenko, O. I., Lukina, T. O., Zhuk, Yu. O., Hryvko, A. V., Naumenko, S. O. (2018). *Teoretyko-metodychni zasady pobudovy monitorynhovykh system otsynuyannya yakosti osvity. [Theoretical and methodological principles of construction of monitoring systems for assessing the quality of education]*. KONVI PRINT.
- Morze, N. V., Barna, O. V., Vember, V. P. (2013). Formuvalne otsynuyannya: vid teorii do praktyky [Formative assessment: from theory to practice]. *Informatyka ta informatsiyni tekhnolohiyi v navchalnykh zakladakh*, 6, 45–57.
- Onopriyenko, O. V. (2016). Formuvalne otsynuyannya dosyahnen: sutnist i metodyka zastosuvannya [Formative assessment of students' academic achievements: the nature and the methodology of implementation]. *Ukrayinskyy pedahohichnyy zhurnal*, 4, 36–42
- Shatskiy, S. T. (1980). Uchet – osnova metoda [Accounting is the basis of the method]. *Selected pedagogical works: In two volumes*. Vol. 2, 224–235. Pedahohyka.
- Andrade, H., Bennett, R., Cizek, G. (2019). *Handbook of Formative Assessment in the Disciplines*. Routledge.
- Bennett, R. (2011). Formative assessment: a critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 18 (1), 5–25. <https://doi.org/10.1080/0969594X.2010.513678>
- Black, P., Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: principles, policy & practice*, 5 (1), 7–74. <https://doi.org/10.1080/0969595980050102>
- Black, P., Wiliam, D. (2010). Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappan*, 92 (1), 81–90. <https://doi.org/10.1177/003172171009200119>
- Cizek, G. J., Andrade, H. L. & Bennett, R. E. (2019). Formative assessment: history, definition, and progress. In H. L. Andrade, R. E. Bennett & G. J. Cizek (Eds.), *Handbook of Formative Assessment in the Disciplines* (pp. 3–19). Routledge.
- Hattie, J., Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77 (1), 81–112. <https://doi.org/10.3102/003465430298487>
- Komorowska, H. (2019). Formative evaluation – its past, present and future. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*, 136 (2), 155–167. <https://doi.org/10.4467/20834624SL.19.013.10608>
- Kruit, P., Oostdam, R., van den Berg, E., Schuitema, J. (2020). Performance Assessment as a Diagnostic Tool for Science Teachers. *Research in Science Education*, 50, 1093–1117. <https://doi.org/10.1007/s11165-018-9724-9>
- Lane, R., Parrila, R., Bower, M., Skrebneva, I. (2019). *Formative Assessment Evidence and Practice: Literature Review*. AITSL.
- Sánchez-Macías, I., Rodríguez-Medina, J. & Aparicio-Herguedas, J. L. (2021). Evaluar la creatividad y las funciones ejecutivas: propuesta para la escuela del futuro. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 24 (2), 35–50. <https://doi.org/10.6018/reifop.456041>

ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВЗГЛЯД УЧАСТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Вашченко Лидия, кандидат педагогических наук, доцент, старший научный сотрудник отдела мониторинга и оценки качества общего среднего образования Института педагогики Национальной академии педагогических наук Украины, ул. Сечевых Стрельцов, 52-Д, 04053 Киев, Украина, vaschenko_ls@ukr.net

В статье рассмотрены вопросы, связанные с необходимостью модернизации действующей системы оценивания знаний учащихся базовой и старшей профильной школы, что обусловлено переходом их на обучение по новым государственным образовательным стандартам. Представлены результаты исследования взглядов учителей и учащихся на действующую систему оценивания, ее роль в индивидуальном подходе к личности ученика в процессе обучения. Полученные результаты свидетельствуют о понимании участниками учебного процесса недостатков действующей системы оценивания и необходимость разработки такого подхода к оценке учебных достижений, который позволил бы ликвидировать существующие противоречия. Выделенные в статье проблемы действующей системы оценивания можно решить путем имплементации современной мировой практики введения так называемого формирующего оценивания в отечественную образовательную среду, что обеспечит отслеживание индивидуального продвижения школьников в процессе обучения, активного привлечение учащихся к процессу оценивания собственной деятельности. Обращает внимание понимание учащимися того, что объективность оценивания, самооценки учебной деятельности, диалогичность обратной связи должны стать инструментами современного образования. Результаты опроса школьников свидетельствуют о разнице во взглядах на оценку в зависимости от их возрастных особенностей. На основании сравнения результатов опроса участников учебного процесса, показано сходство их взглядов на проблемы действующей системы оценивания. Эта статья является продолжением научных поисков путей совершенствования системы контроля и оценивания учебных достижений учащихся в учреждениях общего среднего образования.

Ключевые слова: обратная связь; самооценка; результаты учебной деятельности; система оценивания; формирующее оценивание.

ASSESSMENT OF ACADEMIC ACHIEVEMENTS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION: THE VIEW OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Vashchenko Lidiia, PhD in Pedagogy, Senior Researcher at the Department of Monitoring and Quality Assessment of General Secondary Education, Institute of Pedagogy, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 52-D Sichovykh Striltsiv Str., 04053 Kyiv, Ukraine, vaschenko_ls@ukr.net

The article considers issues related to the need to modernize the current system of assessment of academic achievements of primary and secondary school students, due to their transition to study according to the new state educational standards. The results of the research of teachers' and students' views on the current assessment system, on its role in the individual approach to the student's personality in the learning process are presented. The obtained results testify to the participants' understanding of the shortcomings of the current assessment system and the need to develop such an approach to the assessment of educational achievements, which would eliminate the existing contradictions. The problems of the current assessment system highlighted in the article can be solved by implementing modern world practice of introduction of so-called formative assessment in the domestic educational environment, which will track individual progress of students in the learning process for timely correction, active involvement of students in the assessment process. It draws attention to the students' understanding that the objectivity of assessment, self-assessment of educational activities, dialogic feedback should become tools of modern education. The results of the survey of students show a difference in views on assessment depending on their age. Based on the comparison of the results of the survey of participants in the educational process, the similarity of their views on the problems of the current assessment system is shown. This article is a continuation of the scientific search for ways to improve the system of monitoring and evaluation of student achievement in general secondary education.

Keywords: evaluation system; feedback; formative evaluations; learning outcomes; self-esteem.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2021
Прийнято до друку 17.06.2021